

ГИ ДЪО МОПАСАН СКИТНИКЪТ

Превод от френски: Лилия Попова, —

chitanka.info

Цели петнадесет дни той обикаляше и търсеше навсякъде работа. Напуснал беше своето градче Вил-Аваре в областта Ламанш, защото там нямаше работа. Помощник-дърводелец, двадесет и седем годишен, порядъчен, работоспособен, той беше цели два месеца в тежест на семейството си. Той, първородният син, трябваше да скръсти здравите си ръце в общата безработица. В къщата се почувствува оскъдица. Двете сестри работеха на надница, но изкарваха малко, а той, Жак Рандел, най-работоспособният, стоеше без работа, защото нямаше какво да работи, и подяждаше другите.

Осведоми се в кметството и секретарят му каза, че в Средна Франция се намира работа.

И той тръгна, снабден с книжа и свидетелства, със седем франка в джоба. На рамото си носеше в синя кърпа, закачена на тоягата си, втори чифт обувки, панталон и риза.

Вървя без отдих по цели дни и нощи по безконечните друмища под слънце и дъжд, без никога да стигне до обетованата страна, където работниците намират работа.

Най-напред си бе внушил, че може да работи само дърводелска работа, понеже такава му беше професията. Но във всички работилници, в които попита, му отговориха, че наскоро са уволнили работници по липса на поръчки. Понеже беше останал съвсем без средства, той се реши да работи, каквото му попадне по пътя.

И така, едно след друго стана изкопчия, коняр, каменоделец, секач, кастрач на дървета, изкопа кладенец, размесва хоросан, връзва наръчи дърва, услови се козар в планината само срещу няколко петачета, защото той успяваше от време на време да се хване на работа само като предлагаше най-ниска цена за труда си и изкушаваше по този начин скъперничеството на работодателите и на селяните.

Но сега, от една седмица насам, не намираще вече нищо, нямаше нищо и ядеше само хляб благодарение на състраданието на жените, от които просеше пред прага на вратите, като вървеше по пътищата.

Свечеряваше се. Смазан от умора, с отмалели крака, празен стомах и покрусена душа, Жак Рандел вървеше бос по тревата край пътя, защото пазеше последния си чифт обувки — другите отдавна вече не съществуваха. Беше събота, в края на есента. Сиви облаци се гонеха по небето, тежки и бързи, под напора на вятъра, който свистеше в дърветата. Усещаше се близкият дъжд. Полето беше пусто в тази

предпразнична вечер. Тук-таме в нивята стърчаха като чудовищни жълти гъби купи от овършана слама. А угарите се чернееха, засети вече за идната година.

Рандел чувствуваше глад, животински, вълчи глад. Той вървеше изтощен, с широки крачки, за да пести силите си. Главата му тежеше, кръвта туптеше в слепите му очи, очите му бяха зачервени, устата пресъхнали. Той стискаше тоягата в ръката си и изпитваше неясно желание да я стовари върху първия срещнат минувач, който се прибира в дома си да яде супа.

Гледаше нивите край шосето и пред погледа му се мяркаха изровени картофи, забравени в разораната земя. Ако можеше да намери няколко, щеше да събере съчки, да стъкне огън в канавката и да вечеря отлично, бога ми, с топлите, кръгли картофи, като ги подържи отначало, както са горещи, в премръзналите си ръце.

Но сезонът им бе отминал и както предишната вечер той трябваше да гризе със зъби гулия сурово цвекло, отскубнато от една бразда.

От два дни говореше високо сам на себе си, погълнат от мислите си, докато крачеше широко. Досега никога не беше мислил; беше влагал целия си ум и всичките си скромни способности само в занаята си. Но ето че умората, ожесточеното и напразно търсене на работа, отказите, изпълданията, нощите на открито, гладът, презрението, с което хората на заседналия живот гледаха на скитника, въпросът, който му задаваха всеки ден: „Защо не си останяхте у вас?“, мъката, че не може да намери занимание за яките си, пълни със сила ръце, споменът за родителите му, които бяха останали в къщи и също нямаха вече никакви пари, го изпълваха полека-лека с глух гняв, който се напластяваше всеки ден, всеки час, всяка минута, и който неволно се изплъзваше от устата му в къси, сърдити изречения.

Той се спъваше в камъните, които се търкаляха под босите му крака, и процеждаше през зъби:

— Мерзост... мерзост... свини такива... оставят човека да пукне от глад... При това дърводелец... Свини такива... Да нямаш четири петачета... да нямаш четири петачета... а ето че вали... Ах! Свини такива!...

Възмущаваше се от несправедливостта на съдбата, яд го беше на хората, на всички хора, задето природата, великата сляпа майка, е

жестока, несправедлива, коварна.

Повтаряше със стиснати зъби:

— Свини такива!

И гледаше тънката сива струйка дим, която се виеше над комините в часа на вечерята. И без да се замисля за другата неправда, човешката, която се нарича грабеж и насилие, нему му идеше да влезе в някое от тия жилища, да убие обитателите и да седне вместо тях на масата.

— Нямам вече право да живея — мълвеше той, — понеже ме оставят да пукна от глад... а аз не искам друго, освен да работя... ах, свини такива!

Болката в краката, болката в стомаха, болката в сърцето му замайваха главата като някакво опасно опиянение и пораждаха в мозъка му простата мисъл: „И аз имам право да живея, понеже дишам и понеже въздухът е на всички. Нямам право значи да ме оставят без хляб!“

Валеше ситен, гъст, леден дъжд. Работникът се спря и прошепна: „Мерзост!... Трябва да вървя още цял месец, за да се прибера в къщи.“ Защото той наистина се връщаше у дома си, беше разбрал, че по-лесно ще намери работа в родния си град, каквато и да е работа, защото там го познават, отколкото по широките друмища, където всички се отнасят с недоверие към него.

Понеже дърводелството не вървеше, щеше да стане общ работник, изкопчия, бъркач на хоросан, каменоделец. Макар и двадесет петачета дневно да изкарва, все ще има какво да яде.

Той върза около шията си последната си дрипава кърпа, за да не му се стича вода по гърба и по гърдите. Но скоро усети, че дъждът пронизваше изтънелия плат на дрехите му и се огледа тревожно наоколо — жалко същество, което не знае къде да скрие тялото си, къде да сложи главата си, което няма никъде подслон.

Нощта се спускаше и забулваше в сянка нивята. Той забеляза в далечината сред една ливада тъмно петно върху тревата — крава. Прескочи канавката на пътя и се отправи към кравата, без да си дава сметка защо.

Когато стигна до нея, тя вдигна голямата си глава и той си помисли: „Ако имах гърне, щях да си пийна малко мляко!“

Той продължаваше да гледа кравата, а и тя го гледаше. Внезапно Рандел я ритна силно по хълбока и извика:

— Стани!

Кравата се изправи бавно. Тежкото ѝ виме увисна под нея. Тогава мъжът легна на гръб между краката на животното и дълго, дълго пи, като натискаше с две ръце издутото топло виме, което дъхаше на обор. Пи дотогава, докато имаше мляко в живия извор.

Но леденият дъжд се засили, а цялото поле бе голо. Не се виждаше никакъв заслон. Стана му студено. Между дърветата блещукаше светлината на прозореца на някаква къща.

Кравата отново легна тежко. Той седна до нея и погали главата ѝ, признателен, че го бе нахранила. Силният топъл дъх на животното излизаше от ноздрите му като две струи пара във вечерния въздух и облъхваше лицето на работника. „Топличко е вътре в тебе“ — каза той.

Рандел прокараваше ръце по гърдите и по слабините на животното, за да се постопли. Тогава му хрумна една идея — да си легне и да прекара нощта до този дебел топъл корем. Той потърси как по-удобно да се настани и сложи чело точно до голямото виме, което преди малко бе утолило глада му. Понеже бе смазан от умора, скоро след това заспа.

Събужда се няколко пъти с измръзнал гръб или корем, според това коя страна бе допрял до животното. Обръщаше ос, за да стопли и изсуши изложените на нощния въздух части на тялото си, и скоро пак потъваше в изнурителен сън.

Пропя петел и го вдигна на крак. Скоро щеше да се зазори. Не валеше вече. Небето беше ясно.

Кравата си почиваше с муцуна върху пръстта. Той се наведе, опря се с ръце на земята и целуна широките влажни ноздри.

— Сбогом, хубавице... ще се срещнем пак някой път... ти си славно животно... Сбогом...

После обу обувките си и се отдалечи.

Два часа вървя все напред по един и същи път. После го обзе страшна умора и седна на тревата.

Беше вече светло. Камбаните на църквите биеха, мъже в сини блузи и жени с бели забрадки пеш или настанени в каруци минаваха по пътя и отиваха в съседните села да отпразнуват неделния ден при приятели или роднини.

Показа се дебел селянин, подкарал пред себе си двадесетина немирни блеещи овце. Пъргаво куче пазеше да не се разбягат.

Рандел стана и поздрави селянина.

— Дали нямате работа за един работник, който умира от глад? — каза той.

Селянинът изгледа враждебно скитника и отвърна:

— При мене няма работа за хора, които срещам по друмищата.

Дърводелецът пак седна в канавката край пътя.

Чака дълго, докато край него минаваха селяни; търсеше някое добродушно, състрадателно лице, за да поднови молбата си.

Спря се на един човек, който приличаше на гражданин, облечен в редингот, със златна верижка на корема.

— От два месеца търся работа — каза Рандел. — Не намирам никаква и нямам вече нито стотинка в джоба си.

Гражданинът се селянин отвърна:

— Трябваше да прочетете табелата в началото на селото — просията в територията на общината е забранена. Имайте предвид, че аз съм кметът и ако не се изпарите моментално, ще заповядам да ви задържат.

Обзет от гняв, Рандел измърмори:

— Че арестувайте ме, ако искате, още по-добре за мене, така поне няма да умра от глад.

И той пак седна в канавката.

След четвърт час на шосето се показаха наистина двама стражари. Те вървяха бавно един до друг: натрапваха се просто на погледа с лъскавите си шапки, които блестяха на слънцето, с жълтите си колани и с металическите си копчета, като че ли за да сплашат още отдалеч злосторниците и да ги накарат да избягат.

Дърводелецът разбра, че идваха за него, но не помръдна, обзет внезапно от глухо желание да ги предизвика да го арестуват и да им отмъсти по-късно.

Те се приближаваха и се правеха, че не го забелязват. Пристъпваха тежко и се поклащаха като гъсоци. Изведнаж, като минаха край него, те се престориха, че едва сега са го видели, спряха се и почнаха да го разглеждат, като му мятаха яростни и заплашителни погледи.

Старшият се приближи и попита:

— Какво правите тук?

Мъжът отвърна невъзмутимо:

— Почивам си.

— Откъде идвате?

— Ако трябва да ви изброя всички селища, през които съм минал, това ще ми отнеме повече от един час.

— Къде отивате?

— Във Вил-Аваре.

— Къде се намира това?

— В областта Ламанш.

— Вашето родно място ли?

— Моето родно място.

— Защо сте го напуснали?

— За да търся работа.

Старшията се обърна към стражаря и заяви с гневен тон на човек, комуто е дошло до гуша да слуша все една и съща лъжа:

— Все това разправят тия дяволи. Но тяхната история ми е позната.

После добави:

— Имате ли документи?

— Да, имам.

— Дайте ги.

Рандел извади от джоба си своите документи и свидетелства, жалки, изтрити и мръсни книжа, които се бяха съвсем изпокъсали, и ги подаде на старшията.

Той ги засрича със запъване, установи, че са редовни и ги върна с недоволното изражение на човек, когото друг, по-хитър от него, е изиграл.

Той се замисли за малко и попита:

— Имате ли пари със себе си?

— Не.

— Нито стотинка?

— Нито стотинка.

— Че от какво живеете тогава?

— От подаяния.

— Значи, просите?

Рандел отвърна решително:

— Да, когато ми се удаде.

Стражарят заяви:

— Залавям ви на местопрестъплението за скитничество и просия, без средства за препитание и без професия, на пътя, и ви заповядвам да ме последвате.

Дърводелецът се изправи и каза:

— Където заповядате.

Той застана между двамата стражари, преди още да му заповядат, и добави:

— Хайде, водете ме в затвора. Поне ще имам покрив над главата си, когато вали.

И те се запътиха към селото, чиито керемидени покриви се съзираха през оголените дървета на около четвърт левга разстояние.

Минаха през селото точно по време на неделната литургия. Площадът беше пълен с хора и те веднага образуваха шпалир, за да видят злосторника, когото следваха група възбудени деца. Селяните и селянките гледаха арестувания мъж между двамата полицаи; в очите им пламтеше ненавист, идеше им да го замерят с камъни, да му одерат с нокти кожата, да го стъпчат под краката си. Питаха се дали е откраднал, или е убил някого. Месарят, бивш спахия, заяви: „Дезертър.“ Тютюнопродавецът помисли, че е познал в лицето на задържания човека, който същата сутрин му пробутал фалшива монета от петдесет сантима, а кинкалеристът разпозна без никакво съмнение в него потъналия в дън земя убиец на вдовицата Мале, когото полицията диреше вече шест месеца.

В залата на общината, където го въведоха неговите пазачи, Рандел видя отново кмета, седнал на съвещателната маса. До него седеше учителят.

— Аха — възкликна кметът, — ето ви, хубавецо! Нали ви казах, че ще ви пипнат. Е добре, какво се е случило, старши?

Старшият отвърна:

— Скитник без установено местожителство, господин кмете, без средства и без никакви пари, както твърди самият той, арестуван за просия и скитничество, снабден с добри свидетелства и редовни документи.

— Покажете ми документите! — каза кметът. И той ги пое, прочете ги, препрочете ги, върна му ги и заповяда:

— Претърсете го.

Претърсиха Рандел, но не намериха нищо.

Кметът изглеждаше озадачен. Той попита работника:

— Какво правехте на пътя тази сутрин?

— Търсех работа.

— Работа ли?... На шосето?...

— Как бих могъл да намеря, ако се крия в горите?

Те се изгледаха двамата с омраза на зверове, които принадлежат към враждуващи породи. Държавният служител продължи:

— Ще заповядам да ви пуснат, но пазете се да не ви пипнем втори път.

Дърводелецът отвърна:

— Предпочитам да ме задържите. До гуша ми дойде да скитам по пътищата.

— Млъкнете! — каза кметът строго. После заповяда на стражарите: — Ще изведете този човек двеста метра извън селото и ще го пуснете да си върви по пътя.

Работникът каза:

— Кажете им поне да ми дадат да ям.

Кметът се възмути:

— Само това оставаше! Да ви хранутим! Ха-ха-ха! И таз добра!

Но Рандел повтори твърдо:

— Ако ме оставите отново да мра от глад, ще ме принудите да извърша някое престъпление. Толкова по-зле за вас, охранените.

Кметът се изправи и повтори:

— Отведете го по-бързо, защото ще се разсърдя накрая.

Двамата стражари уловиха дърводелеца за ръцете и го помъкнаха. Той се остави да го водят, пресече отново селото и се озова на пътя. Стражарите го отведоха на двеста метра от километражния камък и старшията заяви:

— Хайде, дим да те няма и не се мяркай в селото, иначе ще се разправяш с мене.

И Рандел тръгна, без да отвърне нищо и без да знае накъде върви. Вървя така четвърт час или двадесетина минути, до такава степен затъпял, че вече за нищо не мислене.

Но внезапно, като минаваше покрай малка къщица, чийто прозорец беше полуотворен, вдъхна мирис на варено месо и се закова

на място пред жилището.

Жесток, разкъсващ, влудяващ глад го разтърси и той едва не се блъсна като звяр в стените на къщата.

Той каза съвсем високо и сърдито:

— Бога ми! Този път трябва да ми дадат! — и силно заблъска с тоягата си вратата. Никой не се обади. Той заудря по-силно и завика:

— Ей! Ей! Ей; вие тук, хора! Ей! Отворете!

Нищо не помръдна. Тогава той се приближи до прозореца, бутна го с ръка и задушният въздух от кухнята, топъл, наситен с аромата на гореща супа, варено месо и зеле, лъхна навън в студения въздух.

С един скок дърводелецът се озова в стаята. На масата бяха сложени два прибора. Собствениците бяха отишли навярно на църковната служба и бяха оставили на печката яденето си — неделното варено месо и тлъста супа със зарзават.

На камината, между две бутилки, които изглеждаха пълни, ги чакаше един пресен хляб.

Рандел се нахвърли най-напред на хляба, разчупи го енергично, все едно, че душеше човек, после започна да яде лакомо, на големи, бързо поглъщани зальци. Но почти в същия миг миризмата на месото го привлече към камината. Той отхлупи гърнето, бръкна с една вилица и извади голямо парче говеждо, завързано с канап. Взе също зеле, моркови, чесън, докато напълни чинията си, сложи я на масата, седна пред нея, разреза месото на четири и се наобядва, както би обядвал у дома си. След като излапа почти цялото парче заедно с голямо количество зеленчуци, той почувствува жажда и отиде да вземе едната бутилка от камината.

Щом наля течността в чашата, видя, че е ракия. Толкова по-зле, тя е топла поне. Ще сгрее кръвта му, ще подействува благотворно след толкова студ. И той изпи ракията.

Тя наистина му се стори много хубава, защото бе отвикнал да пие. Сипа си още една пълна чаша и я погълна на две глътки. И почти в същия миг се почувствува бодър и развеселен от алкохола. Като че ли в стомаха му се разлива блаженство.

Продължи да яде, но вече не тъй бързо. Дъвчеше бавно и топеше хляба в бульона. Цялата му кожа пламна, особено челото му, където кръвта силно туптеше.

Изведнаж в далечината звънна камбана. Църковната служба свършваше. Предупреден не толкова от страха си, колкото от инстинкта си, от инстинкта за благоразумие, който ръководи всички хора, когато се намират в опасност и ги прави прозорливи, дърводелецът стана, пъхна в единия си джоб останалия хляб, в другия — бутилката ракия и с тихи стъпки се приближи до прозореца и огледа пътя.

Не се виждаше никой. Той скочи навън и се отдалечи. Но вместо да върви по шосето, побягна през нивите към една горичка, която бе забелязал.

Чувствуваше се бодър, силен, радостен, доволен от постъпката си и толкова пъргав, че прескачаше със събрани крака само с един скок плетищата на нивите.

Щом стигна гората, извади отново бутилката от джоба си и почна да пие вървешком на големи глътки. Мисълта му се замъгли, очите му помътняха, краката му се огъваха като пружини.

Той запя старинна народна песен:

*Ах! Колко е хубаво,
колко е хубаво
да береш ягоди!*

Сега вървеше по дебел, влажен и прохладен мъх и този мек килим под краката му внуши лудо желание да се преметне презглава като дете.

Засили се, праметна се, изправи се, после повтори играта. И между всяко премятане пееше:

*Ах! Колко е хубаво,
колко е хубаво
да береш ягоди!*

Изведнаж се озова на брега на издълбана пътека и видя долу едно едро момиче — прислужница, което се прибираше в селото и

носеше две ведра с мляко, раздалечени от тялото ѝ, за да не се плискат, с един обръч от бъчва.

Наведен, с пламнали очи на куче, което е открило пъдпъдък, той я дебнеше.

Тя го забеляза, повдигна глава, засмя се и му извика:

— Вие ли пеехте така?

Той не отвърна нищо и скочи в дерето, макар че насипът беше висок най-малко шест стъпки.

Изправи се внезапно пред нея и девойката извика:

— Дявол да ви вземе, уплашихте ме!

Но той не я чу, беше пиян, беше луд, увлечен от страст, поразкъсваща от глада, възбуден от алкохола, от непобедима мъжка похотливост на човек, който от два месеца е лишен от всичко и който е млад, опиянен, пламенен, изгарян от всичката страст, която природата е внедрила в здравата мъжка плът.

Девойката отстъпваше назад, уплашена от лицето му, от очите му, от полуотворената му уста, от протегнатите му ръце.

Той я сграбчи за раменете, без да каже нито дума, и я повали посред пътеката.

Девойката изпусна ведрата си, те се търкулнаха с трясък, млякото се разля. Тя извика, после разбра, че е безполезно да вика в тази пустош и като се убеди, че той няма намерение да я убие, отстъпи без особена мъка и не особено сърдита, защото той бе силен, хлапакът, само че беше много груб.

Когато стана права, мисълта за разлените ведра я вбеси тутакси. Тя събу дървената обувка от единия си крак и се спусна на свой ред срещу мъжа, за да му счупи главата, ако не плати млякото ѝ.

Но той изтълкува погрешно причината за нейното буйно нападение и малко изтрезнял, уплашен и ужасен от постъпката си, плю на петите си и търти да бяга, докато девойката хвърляше подире му камъни, някои от които го удариха по гърба.

Тича дълго, дълго, после се почувствува отпаднал, както никога досега. Краката му съвсем не го държаха вече. Всичките му мисли се бяха объркали, не си спомняше нищо, не можеше да мисли за нищо.

Седна под едно дърво.

След пет минути вече спеше.

Събуди го силно разтърсване. Отвори очи и забеляза две триъгълни лъскави шапки, наведени над него — двамата тазсутрешни стражари държаха ръцете му и ги връзваха.

— Знаех, че пак ще ми паднеш в ръцете — каза старшията развеселен.

Рандел стана, без да отвърне нито дума. Мъжете го блъскаха, готови да употребят насилие, ако направи и най-малко движение — сега той беше тяхна жертва, дивеч за затвора, хванат от тези ловци на престъпници, които нямаше да го изпуснат от ръцете си.

— Ходом марш! — изкомандува стражарят.

Тръгнаха. Свечеряваше се. Над земята се спускаше тягостен и злокобен есенен здрач.

След половин час стигнаха в селото.

Всички вратници бяха отворени, защото всички знаеха за случилото се. Селяните и селянките кипяха от гняв, като че ли всеки бе ограбен, като че ли всяка бе изнасилена, и искаха да видят как ще докарат мизерника, за да го обсипят с хули.

От първата къща, та чак до кметството, го съпровождаха дюдюкания. Кметът го чакаше с чувството, че си е отмъстил на скитника.

Щом го зърна, той му извика отдалеч:

— А! Обеснико! Хвана ли се в клопката!

И той потриваше доволно ръце. Рядко беше изпитвал такова доволство.

— Аз го предвидих, предвидих го — добави той — още щом го видях на пътя.

После каза двойно по-радостно:

— Ах! Нехранимайко, ах, мръсен нехранимайко, двадесетте години ти са сигурни, обеснико!

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.